

Genişletilmiş Özet

Madde Kullanıcılarının Madde, Alkol, Sigara Kullanımı Başlama Yaşları Arasındaki İlişki Bağlanma Stilleri ve Mizaç Özelliklerinin İncelenmesi

Giriş

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı bir halk sağlığı sorunudur. Literatür incelemesinde sigara, alkol ve madde kullanımı başlama yaşları arasında bir ilişki olduğu ve erken dönemde sigara ve alkol kullanma deneyiminin madde kullanımı için bir risk faktörü olabileceğini düşündüren veriler bulunmaktadır. Sigara, alkol ve madde kullanımına başlama yaşları üzerinde pek çok sosyal, kültürel ve bireysel nedenler etkili olabilir. Kişilik gibi bireysel özelliklerin alkol madde kullanımı ile ilişkisini araştıran pek çok çalışma olmakla birlikte, madde başlama yaşı ile ilişkisini araştıran çalışmalara literatürde rastlanmamıştır. Psikobiyolojik kişilik kuramına göre kişilik mizaç ve karakter olmak üzere ikili yapıdadır. Mizaç özellikleri ile alkol ve madde kullanımı arasındaki ilişkiyi destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Alkol madde kullanımı ile mizaç özellikleri arasındaki ilişkiye dair bu bulgular, madde kullanıcılarında madde, alkol ve sigara başlama yaşları üzerinde mizaç özelliklerinin etkisinin olup olmadığı sorusunu da gündeme getirmektedir. Mizaç özellikleri ve madde kullanmaya başlama yaşları arasındaki bağlantıların daha iyi anlaşılması, önleme ve müdahale için geliştirilecek yöntemlere ışık tutabilir. Bağımlılık yapıcı maddelere erken başlama riski yüksek olabilecek çocuk ve ergenlerin nasıl belirleneceği ve onlara nasıl yardım edileceğini bilmek, bir dizi olumsuz uzun vadeli sonuçların azaltılmasına yardımcı olacaktır.

Yukarıdaki bilgiler göz önüne alındığında; bu çalışmada denetimli serbestlik yükümlülüklerine tabi uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişilerin mizaç özellikleri ve madde, alkol ve sigara başlama yaşları arasındaki ilişkileri incelemek amaçlanmıştır.

Yöntemler

Araştırmanın modeli betimsel ilişkisel tarama modelidir. Araştırmanın evrenini uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan ve haklarında TCK-191 maddesi kapsamında denetimli serbestlik tedbiri uygulanan ve bu tedbir kapsamında Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde 2019 yılı 1 Temmuz 30 Eylül tarihleri arasında bireysel görüşme ve grup çalışması eğitimi ve iyileştirme programlarına katılan 647 kişi oluşturmaktadır. Yasal izinler ile ilgili bilgilendirmenin yapılması ve araştırma amacının açıklanmasının ardından çalışmaya gönüllü katılmak isteyen ve yazılı onamları alınan 328 kişi ile çalışma gerçekleştirilmiştir.

42 katılımcı çalışmayı yarım bıraktığı için çalışma dışı bırakılmıştır. Ayrıca yapılan analizde uç değer olan 6 veri analiz kapsamından çıkarılmış ve kalan 280 veri araştırmanın örneklem grubunu oluşturmuştur. Katılımcıların hepsi madde kullanımı nedeniyle denetimli serbestlik hükümlerine tabi olan erkek bireylerden oluşmaktadır. Araştırma için etik kurul izni ve uygulama için yasal izinler alındıktan sonra katılımcılara Kişisel Bilgi Formu, Mizaç ve Karakter Envanteri Gözden Geçirilmiş Formu ve Kişilerarası İlişkilerde Bağlanma Stilleri Ölçeği uygulanmıştır.

Sonuçlar

Çalışma grubunun ağırlıklı olarak alt sosyo-ekonomik düzey ile alt eğitim düzeyinde ve yaş ortalamasının $30,430 \pm 8,624$ olduğu gözlenmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin yansıra aktif alkol kullanımı devam eden (haftada en az bir kez alkol alımı olan) katılımcı sayısı 92 (%32,7) ve aktif sigara kullanımı (günde en az bir kez sigara kullanan) devam eden katılımcı sayısı 257 (%91,5) olarak belirlenmiştir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımına en erken başlama yaşının 10, en geç başlama yaşı ise 43 olarak belirlenmiştir. Sigara, alkol ve madde kullanımından herhangi birine başlama yaşı düştükçe diğer maddelere başlama yaşı da düşmektedir. Mizaç alt boyutlarından sebat etme ve yenilik arayışı ile sigara ve madde kullanımına başlama yaşı birbiriyle ilişkilidir. Alkol kullanan katılımcıların kaygılı bağlanma puanları anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ayrıca katılımcıların AMATEM'de yatarak tedavi görme değişkenine göre kaygılı bağlanma ve kaçınan bağlanma puanları farklılık göstermezken, güvenli bağlanma puan ortalamaları anlamlı olarak farklılaşmaktadır. AMATEM'de yatarak tedavi gören katılımcıların güvenli bağlanma puanları anlamlı düzeyde daha düşüktür.

Tartışma

Araştırmada elde edilen bulgulardan birisi, sigara, alkol ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerden herhangi birine başlama yaşı düştükçe diğerlerine başlama yaşının da düşmekte olduğudur. Araştırmanın bu bulgusunu destekleyen sigara, alkol ve uyuşturucu madde kullanımının birbirleri için risk faktörü olduğunu belirten çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, sigara ve alkol kullanımlarının madde deneme için önemli yordayıcı değişkenler olduğu bulunmuştur. Ayrıca madde deneyimlemenin sigara kullananlarda 11 kat, alkol kullananlarda 6,7 kat fazla olduğu belirtilmiştir. Değişkenler arasında elde edilen bu kuvvetli ilişki alkol ve sigara kullanımının madde kullanımına başlama yaşını düşüreceği beklentisini de beraberinde getirmektedir. Eğer sigara, alkol ve madde kullanımları birbirleri için yordayıcı değişkense, birinin erken kullanımının diğerlerinin de erken kullanımına neden olması beklenen bir sonuçtur.

Bundan dolayı, bu çalışmada başlangıç yaşları arasındaki ilişkinin belirlenmiş olması bu ilişkiyi desteklemektedir. Bu anlamda çalışmamızda elde edilen sigara, alkol ve madde kullanımı yaşları arasındaki pozitif ilişki bulgusu literatür bilgisi ile uyumlu görülmektedir. Bu çalışmada elde edilen bir diğer bulgu, katılımcıların mizaç özellikleri alt puanları ile madde, alkol ve sigara kullanmaya başlama yaşları arasında anlamlı ilişki olduğudur. Mizaç özellikleri alt puanları ile madde kullanım bozukluğu arasında ilişki olduğunu destekleyen literatür bilgisi bulguyu desteklemektedir. Çalışmada ayrıca katılımcıların sigara ve alkol kullanmalarına ve AMATEM' de tedavi görme durumlarına göre bağlanma stillerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Sigara içme değişkenine göre bağlanma stilleri puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Literatürde bir çalışmada güvenli bağlanma ile sigara kullanımı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, başka bir çalışmada kaçınan bağlanma ile sigara kullanımı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu başka bir çalışmada kaygılı bağlanma ile sigara kullanımı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Literatürde oldukça farklı sonuçlar olduğu görülmektedir. Bu durumun sebebinin araştırmaların örneklem gruplarının farklı olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Alkol kullananların kaygılı bağlanma puanları yüksek olarak bulunmuştur. Literatürde alkol bağımlılığı tanısı almış kişilerde güvensiz bağlanma stiline anlamlı derecede yüksek olduğu bildirilmektedir. Bu çalışmada ise katılımcıların güvensiz bağlanmanın alt boyutu olan kaçınan bağlanma puan ortalamaları farklılık göstermezken kaygılı bağlanma puan ortalamaları anlamlı olarak farklılaşmaktadır. AMATEM'de tedavi görenlerin ise güvenli bağlanma puanları anlamlı olarak düşük bulgulanmıştır. AMATEM ayaktan ve yataklı tedavi veren bir merkezdir. Yataklı tedavi daha çok ayakta tedavinin mümkün olmadığı kişinin kendisine ve çevresine zarar verdiği, kişinin madde kullanımına karşı kontrolünü kaybettiği durumlarda tercih edilmektedir. Literatürde birçok çalışma ağır madde bağımlılığı olan kişilerin daha düşük güvenli bağlanma puan ortalamasına sahip olduğunu bildirmektedir. Bu anlamda çalışmamızda elde edilen AMATEM'de tedavi görenlerin güvenli bağlanma puanlarının anlamlı olarak düşük olduğu bulgusu literatür bilgisi ile uyumlu görülmektedir.